

RESUM II Congrés del Món de la Masia

Del 13 al 15 de març de 2019 i durant tres dies seguits ha tingut lloc el II Congrés del Món de la Masia, que sota el títol «Passat, present i futur del territori rural català» i organitzat per la Institució Catalana d'Estudis Agraris (ICEA) i l'Institut d'Estudis Catalans (IEC), dona continuïtat al I Congrés del Món de la Masia, celebrat l'any 2015. El nombre total de participants, entre públic assistent, ponents, conferencians, participants en taules rodones, moderadors i personalitats invitades, ha estat d'unes dues-centes persones, amb perfils molt diversos: des d'acadèmics i tècnics de l'Administració pública fins a estudiants i professionals vinculats al món de la masia i al món rural en general. En el II Congrés hi ha hagut un total de nou conferències —més la inaugural i la de tancament—, cinquanta-tres comunicacions, tretze projectes, sis pòsters i dues taules rodones. Les temàtiques tractades han estat les següents:

- Demografia, dones i joves
- Canvi climàtic, innovació i sostenibilitat
- Noves tecnologies i sostenibilitat
- L'edifici de la masia
- Nous usos de la masia: rehabilitacions i materials
- Regulació de les masies
- Innovació territorial i emprenedoria
- Turisme i producció de serveis
- Polítiques, plans i programes nacionals

D'altra banda, el Congrés ha comptat amb l'exposició «La masia catalana. Imatges del fons de l'Arxiu Fotogràfic del Centre Excursionista de Catalunya», coorganitzat conjuntament amb el Col·legi d'Aparelladors, Arquitectes Tècnics i Enginyers d'Edificació de Barcelona. La presentació de l'exposició va ser a càrrec del senyor Berenguer Vidal, responsable de l'Arxiu Fotogràfic del Centre Excursionista de Catalunya (CEC).

Imatge 1. Presentació de l'exposició «La masia catalana. Imatges del fons de l'Arxiu Fotogràfic del Centre Excursionista de Catalunya».

L'acte inaugural del Congrés fou presidit per l'honorable senyora Teresa Jordà i Roura, consellera d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació de la Generalitat de Catalunya, acompanyada per Joandomènec Ros i Aragonès i per Jordi Sala, presidents de l'IEC i la ICEA, respectivament. La consellera posà èmfasi en la importància que té per al territori la celebració d'aquesta mena de certàmens de cara a donar a conèixer i debatre les realitats i els reptes del món agrari i rural actual. A continuació, la senyora Assumpta

Serra i Clota, coordinadora del Congrés, feu una breu presentació de l'esdeveniment, acompanyada de representants d'entitats municipalistes: el senyor Amador Marquès Atès, alcalde de Bossòst i president de l'Àmbit de Territori, Sostenibilitat i Serveis Urbans de la Federació de Municipis de Catalunya (FMC), i el senyor Carles Banús Puigvila, alcalde de Tavèrnoles i responsable de la Comissió de Petits Municipis de l'Associació Catalana de Municipis (ACM). Hi assistiren com a convidats: el senyor Oriol Anson, director general de Desenvolupament Rural; la senyora Elsa Ibar, directora general del Patrimoni Cultural; la senyora Montse Bas Obradors, presidenta de la demarcació de Barcelona del Col·legi d'Enginyers Tècnics Agrícoles i Forestals de Catalunya; el senyor Juan Ignacio Soto, secretari general de la FMC; el senyor David Saldoni, president i alcalde de Sallent i president de l'ACM, i el senyor Berenguer Vidal, com a responsable de Cultura del CEC. El sindicat Unió de Pagesos excusà l'assistència per la tractorada que estaven preparant per a una manifestació i delegaren la seva representativitat en el senyor David Vivet, tècnic de l'equip sindical i membre de l'equip de l'organització del Congrés. Formaven part de la comitiva de la consellera i assistiren a la inauguració el senyor Josep Pena, dels Serveis Territorials d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació a Barcelona, i la senyora Mar Vila, cap de protocol d'aquest departament.

Imatge 2. Acte inaugural del II Congrés, a càrrec de Teresa Jordà i Roura, consellera d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació de la Generalitat de Catalunya.

Imatge 3. Presentació del II Congrés, a càrrec d'Assumpta Serra i Clota, coordinadora del Congrés.

La conferència inaugural fou a càrrec del doctor Yancy Vaillant, catedràtic i especialista en emprenedoria i estratègia territorial de la Business School de Tolosa. La conferència, sota el títol «Servitització territorial. Sistema producte-serveis d'innovació territorial», girà entorn de la idea que la indústria manufacturera està guanyant competitivitat incorporant més serveis a la producció i que aquest model de diversificació productiva, que té una forta interrelació entre diferents activitats de serveis, és la clau del dinamisme de molts territoris rurals.

A continuació s'inicià el primer bloc temàtic dedicat a demografia, dones i joves. La conferència va anar a càrrec del doctor Joaquín Recaño Valverde, professor titular del Departament de Geografia de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) i investigador del Centre d'Estudis Demogràfics. La conferència posà en relleu el despoblament del món rural desgranat en les seves diferents fases (emigració, caiguda de la fecunditat i envelliment de la població). Va acompanyar la conferència una interessant representació cartogràfica que mostrava diversos indicadors, tendències i canvis de l'àmbit demogràfic, tant en el medi rural català com en l'espanyol. La sessió continuà amb la presentació de tot un seguit d'experiències molt enriquidores relacionades amb l'emprenedoria i el col·lectiu de joves i dones en el món rural. Actualment, hi ha una

generació de joves altament formada i amb capacitat tècnica suficient per a tirar endavant qualsevol projecte agrari. Un d'aquests projectes vinculats al sector de la ramaderia va ser exposat a través de videoconferència per la senyora Raquel Camps, que mostrà com les noves tecnologies —ús de geolocalitzadors en el ramat— faciliten la gestió d'una explotació ramadera. En termes generals, els joves i les dones són una finestra de futur per a la continuïtat de l'activitat agrària i la vida en el món rural. En aquest sentit, vam comptar també amb la presentació de diferents experiències relacionades amb el *coworking* i la inserció dels joves en el món rural (programa Odisseu). Un dels objectius del programa és retenir talent al camp i evitar-ne la fuga cap a les ciutats. Pel que fa al *coworking*, vam poder comprovar com l'existència d'espais de treball compartits per a emprenedors en petits municipis rurals és summament important, ja no només per a l'intercanvi d'idees i sinergies amb altres emprenedors, sinó també per a la separació física entre espai laboral i familiar. Els espais comuns de treball poden ser un model d'èxit i de futur per als petits municipis rurals.

Per finalitzar la sessió matinal hi va haver una taula rodona amb el títol «L'administració local aposta per un territori viu, actiu i sostenible». Hi van participar representants del món local: el senyor Miquel Arisa, alcalde de Centelles i sociòleg; la senyora M. Carme Freixa i Bosch, presidenta de l'Associació de Micropobles de Catalunya; el senyor Carles Banús Puigivila, alcalde de Tavèrnoles i responsable de la Comissió de Petits Municipis de l'ACM, i el senyor Xavier Forcadell i Esteller, coordinador general de la Diputació de Barcelona i secretari municipal. Fou moderada pel senyor Joan Antoni Solans i Huguet, arquitecte i membre de l'IEC. En aquesta taula rodona es van exposar les problemàtiques i els reptes a què han de fer front els petits municipis: el finançament, la gestió de serveis i les infraestructures, la disponibilitat de serveis com la banda ampla, etc.

El segon bloc temàtic va tractar sobre canvi climàtic, innovació i sostenibilitat, i fou moderat per la doctora Roser Maneja Zaragoza, ambientòloga, investigadora de l'Institut de Ciència i Tecnologia Ambientals (ICTA) i professora associada del Departament de Geografia de la UAB. La conferència, titulada «Per què el canvi climàtic és un problema?», va ser a càrrec del senyor Josep Enric Llebot Rabagliati, director del Departament de Física de l'Àrea de Física de la Matèria Condensada de la UAB. En aquesta sessió, les comunicacions van versar des de l'evolució dels usos i les activitats entorn del mas al Montseny fins als efectes que genera en els biomes l'abandonament agrícola i l'increment de la temperatura, uns estudis en els quals participa el doctor Martí Boada. L'augment de la temperatura afecta l'agricultura i la distribució altitudinal dels conreus i, per això, cal preveure estratègies per a adaptar-se a aquestes noves circumstàncies. A continuació, va haver-hi la presentació dels projectes ENFOCC, Life Clinomics i BIOS, tots relacionats amb les energies renovables, la transició energètica i l'adaptació al canvi climàtic. Atesa l'actualitat de la temàtica i la seva rellevància de cara al futur hi va haver una alta participació en forma de comunicacions, amb l'exposició d'anàlisi de casos a Catalunya.

Durant la segona jornada (14 de març), el Congrés se centrà en l'edifici de la masia. La conferència d'aquest bloc va anar a càrrec de la senyora Elena Belart Calvet i el senyor Josep Fernández Trabal, del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, i girà entorn de la protecció, la conservació i la difusió dels béns del patrimoni cultural vinculats a la masia. Fou una exposició enfocada eminentment des d'un punt de vista arquitectònic. Les comunicacions que es presentaren a continuació estaven relacionades amb la tipologia i la història de les masies presents a Catalunya, amb estudis de casos d'àmbit local i comarcal. Tot seguit, un segon bloc de comunicacions va fer referència als nous usos de la masia, la seva rehabilitació i els materials emprats. En aquest cas es van exposar diferents exemples de masies rehabilitades i reconvertides per a nous usos, desvinculats de l'activitat agrària (hotels, restaurants, etc.). Tant en les tasques de rehabilitació d'edificis històrics (com poden ser les masies) com en la utilització de segons quins materials, sempre sorgeix el debat

de si les rehabilitacions fetes són encertades o no. En qualsevol obra d'aquestes característiques, el context arquitectònic i històric de la masia hi ha de ser sempre present.

Sense deixar de parlar de l'edifici de la masia en un sentit estricte, un altre bloc temàtic que va generar un gran debat posterior fou el que tractava de tots aquells aspectes vinculats amb la planificació i la regulació de les masies. L'anàlisi se centrà en el *Catàleg de masies, cases rurals i altres edificacions*, i la conferència va anar a càrrec de la senyora Lupe Serraima Milian, tècnica i referent del *Catàleg de masies* del Servei d'Urbanisme de la Diputació de Barcelona. En aquesta conferència, que duia el títol «Pros i contres dels catàlegs de masies, cases rurals i altres construccions», s'exposà l'experiència del Servei en els últims deu anys en els catàlegs de masies i, concretament, l'evolució dels criteris utilitzats en la redacció dels catàlegs remarcant la discrecionalitat de l'aplicació. Pel que fa a les comunicacions presentades, la majoria feien referència a aquests criteris restrictius, aplicats a partir de la Llei 2/2002 d'urbanisme i que impossibiliten la construcció de nous habitatges en sòl no urbanitzable (SNU) si no és que es vinculen a una explotació (se'n pot qüestionar la diversitat territorial, l'evolució de creixement de les masies i cases rurals per necessitats familiars o econòmiques, la conservació de la unitat patrimonial, entre d'altres). Amb el pas dels anys, les directrius establertes per la Generalitat de Catalunya l'any 2008 han quedat desfasades a causa de canvis legislatius o sentències i això ha comportat una disparitat de criteris, que els ha flexibilitzat en algunes ocasions —per exemple, els habitatges per als fills— i els ha fet més restrictius en d'altres —per exemple, la recuperació de ruïnes—, i no han estat coincidents en les diferents comissions d'urbanisme.

Imatge 4. Presentació del *Catàleg de masies*, a càrrec de Lupe Serraima Milian, tècnica del Servei d'Urbanisme de la Diputació de Barcelona.

Imatge 5. Sessió de presentació de comunicacions.

Per finalitzar la segona jornada, es va dur a terme una taula rodona, interessant i animada, que duia per títol «Reptes de futur: una necessitat de país». Comptà amb la presència de la senyora Rosa Maria Pruna i Esteve, ramadera i expresidenta del Comitè d'Organitzacions Professionals Agràries (COPA) (a Brussel·les) i ex-secretària general de l'Associació de Famílies y Mujeres del Medio Rural (AFAMMER); el senyor Albert Puigvert Tuneu, gerent de l'Associació d'Iniciatives Rurals de Catalunya (ARCA); el senyor Antonio Enjuanes Puyol, sub-director general d'Infraestructures Rurals del Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació, i el senyor Damià Martínez Latorre, cap de l'Àrea de Programes Públics de l'Agència Catalana del Patrimoni Cultural. La taula rodona fou moderada per la senyora Neus Monllor Rico, consultora agrosocial i professora associada del Departament de Geografia de la Universitat de Girona (UdG). Les temàtiques tractades a la taula foren les següents: a) les dones al món rural, b) la transició energètica, c) la nova Llei d'espais agraris i d) la museïtzació del patrimoni rural construït. El debat en forma de qüestions s'estructurà

entorn de quatre grans eixos: 1) quin ha de ser el model agrari, rural i territorial de futur, 2) quin ha de ser el paper de les polítiques públiques, 3) quin paper hi tenen els joves i les dones, i, finalment, 4) com s'encara la sostenibilitat econòmica, ambiental i social. Pel que fa a aquestes qüestions, les respostes van posar en relleu l'existència de diferents models, perspectives i punts de vista que van generar un debat viu entre els assistents. Alguns d'aquests punts van ser, per exemple, i en relació amb el model agrari de futur que volem per a Catalunya, la disjuntiva entre la continuïtat d'un model agrari bàsicament de tipus productivista o bé el foment d'un altre model de desenvolupament agrari més sostenible per a la pagesia i el territori. També es van posar sobre la taula altres qüestions com, per exemple, com millorar i potenciar certes activitats d'agroturisme (per exemple, la venda directa i de proximitat de productes de la granja).

Imatge 6. Membres participants de la taula rodona «Reptes de futur: una necessitat de país».

El tercer i darrer dia es parlà d'innovació territorial i empenedoria en el món rural, reprenent alguns dels aspectes ja tractats durant la primera jornada. La primera conferència fou a càrrec del senyor Xavier Baulies, responsable de recerca i innovació del Departament de Territori i Sostenibilitat, i duia per títol «Nova territorialitat, ciutats fèrtils, camps creatius, una reflexió entre la globalització i la sostenibilitat». El senyor Bernat Vilarassau, de l'Ajuntament de Vic i expert en desenvolupament rural, fou el moderador d'aquest primer bloc de comunicacions relacionades amb el paisatge, el món rural i el desenvolupament econòmic i territorial. S'hi van exposar projectes innovadors com, per exemple, el paper de la bioeconomia i la resiliència de la indústria manufacturera durant els anys de la crisi. També es van presentar projectes en curs com Barcelona Smart Rural, que té per objectiu fer visible l'espai rural de la regió metropolitana de Barcelona i valorar l'espai periurbà com a espai de producció agroalimentària i de lleure, o bé el de la candidatura del Priorat per a ser reconegut Patrimoni de la Humanitat per la UNESCO.

Durant la tercera jornada un dels plats forts fou el turisme, especialment el turisme rural. La sessió la va moderar el senyor Ramon Serrat Mulà, turistològ i professor del CETT de la Universitat de Barcelona (UB). Entre els aspectes més rellevants de la jornada cal destacar la conferència inicial a càrrec de la doctora Ester Noguera, de l'Escola Universitària d'Hoteleria i Turisme (EUHT) de la UdG, sobre «El turisme rural: nous usos per a espais tradicionals». A continuació es van presentar diverses comunicacions entre les quals destaquen: una investigació empírica sobre el turisme rural a Catalunya a partir de la visió dels propietaris d'allotjaments

rurals, a càrrec del doctor Enric López; «La masia com a garant del patrimoni dins l'àmbit agrari periurbà de Barcelona», presentada per la professora de la UB Mercè Civera, o el cas de Gràtitud Pallars, que pretén minimitzar els impactes de l'abandonament rural mitjançant diferents estratègies col·laboratives —també per part dels visitants—, presentada per Mireia Font, de l'associació el Cinquè Llac. Altres comunicacions proposaven casos de rehabilitacions de masies per a usos turístics, com el cas de la masia Can Fonollet, a Terrassa, o la masia de Cal Puig de Vallferosa, o l'elaboració del discurs divulgatiu de l'ecomuseu de la Vall d'Ora.

El darrer bloc del Congrés feu referència a les polítiques, els plans i els programes de desenvolupament rural a Catalunya, i el va moderar la doctora Lourdes Viladomiu, professora del Departament d'Economia Aplicada de la UAB. El paper de l'Administració pública en el desenvolupament rural a Europa ha estat cabdal i els diferents programes i línies d'ajuts, com els programes LEADER adreçats als territoris rurals, han estat clau per al manteniment d'un cert dinamisme econòmic, especialment en aquells espais de muntanya més marginals. La conferència va ser a càrrec de la doctora Isabel Salamaña Serra, professora del Departament de Geografia de la UdG, titulada «Caracteritzant la intervenció pública en el desenvolupament rural a Catalunya», en la qual va repassar les deficiències de la intervenció pública als entorns de baixa densitat i va il·lustrar la coordinació institucional insuficient. Pel que fa a les comunicacions i els projectes presentats, es va situar la masia en l'àmbit de l'actual programa de desenvolupament rural (PDR) i s'analitzaren exemples de col·laboració dels àmbits públic i privat, d'agricultura social i d'innovació en el desenvolupament rural.

La clausura del Congrés va comptar amb la presència del senyor Dionís Guiteras Rubió, alcalde de Moià i vicepresident de la Diputació de Barcelona, que en la seva conferència feu una interessant reflexió sobre quin és el paper que ha de tenir el món rural —i més concretament els pobles— en la societat actual i també quines són les seves problemàtiques. El president de la ICEA, el senyor Jordi Sala, tancà el Congrés després de tres dies intensos de conferències i debats entre experts, acadèmics i professionals d'arreu del país, d'altres punts de l'Estat i del món. Per posar el punt final al II Congrés del Món de la Masia, el dissabte 16 de març es feu una visita al Museu de la Vida Rural, de l'Espluga de Francolí, gentilesa de la Fundació Carulla, entitat col·laboradora del Congrés.

RESSÒ I DIFUSIÓ DEL CONGRÉS

Diari La Vanguardia

<https://www.lavanguardia.com/vida/20190313/461015864534/un-congreso-aborda-en-barcelona-el-futuro-de-las-masias-en-cataluna.html>

Life Clinòmics

<http://lifeclinomics.eu/es/ii-congres-del-mon-de-la-masia-una-mirada-de-futur-al-territori-rural-catala-13-14-i-15-marc-de-2019-barcelona/>

Diputació de Barcelona

<https://www.diba.cat/web/hua/-/el-servei-d-urbanisme-participa-en-el-ii-congres-del-mon-de-la-masia-una-mirada-de-futur-del-territori-rural-catala->

Núm. 97 del butlletí Habitatge, Urbanisme i Activitats de la Diputació de Barcelona

https://www.diba.cat/es/web/hua/l-listabutlletins/-/newsletter/53599666/97/243429208/el-servei-d-urbanisme-participa-en-el-ii-congres-del-mon-de-la-masia-una-mirada-de-futur-del-territori-rural-catala-1?utm_source=HabitatgeUrbanismeActivitats&utm_medium=correu&utm_content=el-servei-d-urbanisme-participa-en-el-ii-congres-del-mon-de-la-masia-una-mirada-de-futur-del-territori-rural-catala-1&utm_campaign=97

Entrevista a Assumpta Serra per part d'alumnes de l'Escola de Mitjans Audiovisuals (Universitat Ramon Llull).

Entrevista a tres membres del Congrés programada pels equips de Comunicació de l'IEC per al suplement dels diumenges a Ràdio 4: Josep Armengol, picapedrer; Lupe Serraima, arquitecta de la Diputació de Barcelona, i Assumpta Serra, coordinadora del II Congrés.

- Lligades al Congrés s'organitzen sortides al territori, al llarg de l'any amb el mateix esperit de ser multidisciplinàries i mostrar les diferents realitats lligades a la masia: museus, turisme rural.
- Les entitats municipalistes han mostrat l'interès d'aconseguir que el Congrés arribi al territori, tant en format digital per als ajuntaments com en paper per a les biblioteques comarcals i altres.